

Smutný konec domu vrchního pražského poštmistra

Na druhém konci Klimentské ulice, v níž sídlí redakce našeho časopisu, stál skoro sto let krásný novobarokní dům. Já ho vídal z okna své kanceláře, když jsem počátkem 90. let pracoval na federálním ministerstvu spojů jako vedoucí oddělení známkové tvorby. V roce 1902 jej dal postavit Václav Špaček, po němž pak dům nesl jméno.

Václav Špaček byl pozoruhodnou postavou. Jako jeden z mála v historii – a to nejen naší! – pohádkově zbohatl podnikáním v poštovníctví a získané jmění pak použil pro řadu ušlechtilých a lidumilných účelů.

Narodil se roku 1840 v Soběslavi v rodině řemeslníka, jeho otec byl soukeníkem (některé prameny uvádějí, že se rodina zabývala i poštovníctvím). Václav měl nepochybně nadání, vystudoval gymnázium – což tehdy rozhodně nebylo běžné – a poté studoval práva na pražské Univerzitě. Jako správný selfmademan neusiloval o teplé místo v nějakém úřadě, ale pustil se do podnikání. Usadil se na Novém Městě pražském, kde v Petřské čtvrti zakoupil dům s přílehlými rozlehlými stájemi. To už působil u pošty, které mimo jiné pronajímal koně a povozy.

Dělal to zjevně úspěšně, protože příjmy z této činnosti mu na přelomu 19. a 20. století umožnily dům zbořit a na jeho místě vystavět nový, mnohem vyšší a okázalejší.

Poštovní zaměstnanci před stájemi Špačkova domu na fotografii Zikmunda Reacha. Obrázek převzat z Facebooku.

Pro nás je zajímavé, že je v té době některými prameny uváděn jako vrchní poštmistr (což jsem neověřoval¹⁾), pravdou však nepochybně je, že poštovníctví bylo hlavním motorem jeho podnikatelského úspěchu. Už v roce 1891 byl vyznamenán zlatým Záslužným křížem s korunkou za přínos v rozvoji poštovníctví (šlo o nejvyšší stupeň tohoto civilního vyznamenání zřízeného císařem Františkem Josefem I.) a v roce 1908 byl za své zásluhy

povýšen do šlechtického stavu s přídomkem ze Starburgu (tedy v překladu „ze Špačkova hradu“). V jeho erbu je zobrazen i vzpínající se kůň jako upomínka na Špačkovu hlavní podnikatelskou činnost, poskytování koní a povozů pošty. Tu připomíná i dvojice zlatých poštovních trubek vlevo a vpravo nad lvem v červeném poli.

Pod ním je zobrazen Kokořín.

Z vydělaných peněz Špaček zakoupil postupně velkostatky Xaverov, s chovem ušlechtilých koní, a Kokořín, spolu se zdejším hradem. Ten byl tehdy už jen romantickou zříceninou přitahující umělce – například Máchu, Navrátila, Mánesa a mnoho dalších. Špaček hrad začal rekonstruovat s cílem zpřístupnit jej veřejnosti. Jeho úzký vztah k poště je tu vyjádřen například v dlaždicích vstupní haly, z nichž každá nesla jako symbol poštovní trubku.

¹⁾ Tento titul mohli používat i poštovní pojezdí, tedy soukromí majitelé větších stájových poštovních úřadů. Údaje v pramenech týkající se Václava Špačka jsou v této souvislosti značně nejednotné, v některých je titulován i jako vrchní pražský poštmistr. Blíže se otázkou titulů poštovních úředníků zabývá např. Mono 25/II na s. 63-4.

Velkým Špačkovým záslužným činem bylo zakoupení umělecké pozůstalosti po malíři Václavu Brožíkovi, z níž většinu daroval městu Praze a nyní je součástí sbírek Galerie hl. města Prahy. Brožík byl tehdy mimořádně ceněným malířem, jako člen Francouzské Akademie byl zvolen jako jeden ze „40 nesmrtelných“, což se žádnému jinému českému umělci nepodařilo. Špaček si z jeho díla ponechal hlavně slavný obraz Mistr Jan Hus před koncilem kostnickým, který vystavil na Kokoříně.

V roce 1912 ve věku 72 let tento pozoruhodný poštovní podnikatel zemřel. I když jeho syn Jan nechal na Kokoříně zbudovat rodinnou hrobku, Václav Špaček do ní pohřben nebyl, jeho ostatky jsou uloženy na Vyšehradském hřbitově v Praze.

Další osudy jeho rodiny byly neradostné. Jeden ze synů zemřel ještě před otcovou nabilizací. Druhý se zruinoval pokračujícím restaurováním Kokořína, takže počátkem 30. let musel prodat tamní velkostatek. A zbytek majetku potomkům zabavili komunisté.

Vyvlastněný dům v Klimentské ulici OPBH samozřejmě moc neudržel, takže byl dědicům původních vlastníků vrácen v poněkud omšelém stavu. Ale protože nebyl vlastně tak starý, bylo možné jej opravit.

Zřejmě to ale nebylo v silách restituentů, kteří jej prodali zahraniční společnosti, jež přes protesty odborné i laické veřejnosti získala povolení jej i s přílehlým areálem zbourat a na jeho místě v polovině 90. let postavit kancelářskou novostavbu. V té pak po jistou dobu působila i pošta (se vchodem ze Samcovy ulice).

Ale nejen tím se příběh vrací k poště a známčkám. U příležitosti otevření nového objektu – Praha City Center – vytvořil Josef Herčík, slavný tvůrce mnoha našich známek, velkou rytinu, z níž pro sebe provedl několik autorských otisků. Dochoval se z nich soubor pěti kusů lišících se papírem a barvami (každý otisk je dvoubarvný, což na reprodukci nemusí být na první pohled hned zřetelné). Všechny jsou autorem podepsány a opatřeny slepotoskovou pečetií Herčíkovy grafické dílny. Soubor si nyní můžeme prohlédnout, protože jeho majitelka se jej rozhodla nabídnout k prodeji prostřednictvím Zásilkové služby Profil.

A to je tedy konec vyprávění o domě spojeném s poštou a z podnikatelského hlediska asi nejuspěšnějším pošťákem naší historie. Ze slavného Špačkova domu a rozsáhlých stájí, v nichž byli ustájeni poštovní koně a uskladněny povozy, už nezbylo nic. Jen pár obrázků a fotografií, kterými jsme si jej dnes připomněli.²⁾ FB

²⁾ Na okraj zmiňme, že příjmení Špaček se v souvislosti s poštou vyskytovalo i později, například Miroslav Špaček byl čtvrt století (1982-2007) provozním šéfem naší pošty (napřed ÚŘS a pak České pošty); s vrchním poštmistrem Václavem Špačkem jej však zřejmě spojuje jen shoda jmen.